

УДК 342.9:351.742

*Д. М. Корнієнко*  
кандидат юридичних наук,  
начальник Київського факультету  
Національної академії Національної гвардії України

### ДОСВІД АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ ІЗ ПРАВООХОРОННИМИ ФУНКЦІЯМИ У КРАЇНАХ ІЗ ФЕДЕРАТИВНИМ УСТРОЄМ

Надзвичайні події сьогодення часу все частіше доводять необхідність своєчасного та ефективного реагування сил сектору безпеки й оборони. Сучасні механізми реагування базуються на службово-бойовій діяльності військових формувань із правоохоронними функціями, що є видом правоохоронної діяльності, яка здійснюється шляхом виконання правоохоронних завдань через службову діяльність методами, а під час загострення обстановки – військовими, тобто бойовими методами.

Беручи до уваги статистику виникнення кризових ситуацій, доречним є врахувати досвід службово-бойової діяльності військових формувань із правоохоронними функціями зарубіжних країн. Адміністративно-правове забезпечення за таких умов відіграє особливе значення.

Питання адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності військових формувань із правоохоронними функціями розглядали в наукових працях С.В. Белай, С.А. Годлевський, О.В. Гуляк, І.В. Євтушенко, А.В. Жбанчик, О.Г. Комісаров, О.В. Кривенко, С.О. Кузніченко, В.В. Мацюк, М.Б. Саакян, С.А. Яровий та ін. Водночас вивчення закордонного досвіду адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності військових формувань із правоохоронними функціями у країнах із федеративним устроєм не знайшло належного відображення.

Метою статті є здійснення аналізу адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності військових формувань із правоохоронними функціями у країнах із федеративним устроєм.

Як відомо, федеративною називається складна союзна держава, територія якої не є єдиною з позиції організації влади. Головною ознакою країни з федеративним устроєм є наявність єдиної території, що у адміністративному відношенні є не одне ціле, а складається із територій, тобто суб'єктів федерації, які мають власний адміністративно-територіальний поділ.

На сьогодні 25 країн світу є федераціями. У країнах із федеративним устроєм, що входять до складу Європейського Союзу, наразі майже вже не має військових формувань із правоохоронними

функціями. Наприклад, в Австрії поліцейська система функціонувала до 2005 року у вигляді жандармерій для більшої частини території країни, а поліція існувала в великих містах і міських районах. 2004 року уряд Австрії вирішив з'єднати поліцейські сили з кримінальною поліцією і жандармерією громадської безпеки та іншими органами безпеки для того, щоб стати єдиною частиною федеральної поліції Австрії. Отже, у цьому дослідженні, на наш погляд, доречним є розгляд військових формувань із правоохоронними функціями Російської Федерації (як країни агресора) та Сполучених Штатів Америки (як стратегічного партнера).

Федеральна служба військ національної гвардії Російської Федерації є федеральним органом виконавчої влади, що здійснює функції щодо вироблення й реалізації державної політики та нормативно-правового регулювання у сфері діяльності військ національної гвардії Російської Федерації, у сферах обігу зброї, приватної охоронної діяльності та позавідомчої охорони.

Федеральна служба військ національної гвардії Російської Федерації є центральним органом управління військами національної гвардії, основними завданнями якої є такі: вироблення й реалізація державної політики та нормативно-правове регулювання у встановлених сферах діяльності; організація участі військ національної гвардії в охороні громадського порядку й забезпечення громадської безпеки; організація участі військ національної гвардії в боротьбі з тероризмом і екстремізмом, у забезпеченні правового режиму контртерористичної операції; організація участі військ національної гвардії в територіальній обороні Російської Федерації; підтримання в необхідній готовності військ національної гвардії; організація застосування військ національної гвардії відповідно до законодавства Російської Федерації; здійснення заходів щодо будівництва й розвитку військ національної гвардії; здійснення федерального державного контролю (нагляду) за оборотом цивільної, службової та нагородної зброї, боєприпасів до зброї, збереженням і технічним станом бойової ручної стрілецької й службової зброї, що знаходиться в тимчасовому користуванні в громадян й організацій; за приватною охоронною діяль-

ністю в Російській Федерації; за забезпеченням безпеки об'єктів паливно-енергетичного комплексу; за діяльністю підрозділів охорони юридичних осіб з особливими статутними завданнями й підрозділів відомчої охорони; забезпечення соціального та правового захисту працівників [1].

Війська національної гвардії Російської Федерації є державною військовою організацією, призначеною для забезпечення державної і суспільної безпеки, захисту прав і свобод людини й громадянина.

На війська національної гвардії Російської Федерації покладається виконання таких завдань: участь в охороні громадського порядку, забезпечення громадської безпеки; охорона важливих державних об'єктів, спеціальних вантажів; участь у боротьбі з тероризмом й екстремізмом; участь у забезпеченні режимів надзвичайного та воєнного стану, правового режиму контртерористичної операції; участь у територіальній обороні Російської Федерації; надання сприяння прикордонним органам федеральної служби безпеки в охороні державного кордону Російської Федерації; федеральний державний контроль (нагляд) за дотриманням законодавства Російської Федерації щодо обороту зброї і щодо приватної охоронної діяльності, а також за забезпеченням безпеки об'єктів паливно-енергетичного комплексу, за діяльністю підрозділів охорони юридичних осіб з особливими статутними завданнями й підрозділів відомчої охорони; охорона особливо важливих і режимних об'єктів, об'єктів, що підлягають обов'язковій охороні військами національної гвардії, охорона майна фізичних та юридичних осіб за договорами [2].

До складу військ національної гвардії Російської Федерації належать такі:

- 1) органи управління;
- 2) об'єднання, з'єднання та військові частини;
- 3) підрозділи (органи), зокрема ті, у яких проходять службу особи, що мають спеціальні звання поліції;
- 4) освітні організації вищої освіти та інші організації.

Об'єднання, з'єднання, військові частини й підрозділи військ національної гвардії Російської Федерації дислокуються відповідно до завдань військ національної гвардії і з урахуванням соціально-економічних умов місць дислокації.

Оперативно-територіальне об'єднання військ національної гвардії Російської Федерації є військово-адміністративною одиницею цих військ і створюється для виконання покладених на них завдань, головними з яких є підтримання готовності органів управління, з'єднань і військових частин округу, підпорядкованих територіальних органів, підрозділів й організацій до виконання завдань мирного часу, а також їхньої бойової та мобілі-

заційної готовності на рівні, що забезпечує своєчасне виконання поставлених завдань та інших службово-бойових діянь, покладених на війська національної гвардії [3].

Отже, можна зробити висновок, що Федеральна служба військ національної гвардії Російської Федерації є центральним органом управління військами національної гвардії, якій також надані функції здійснення федерального державного контролю (нагляду). Війська національної гвардії Російської Федерації є державною військовою організацією, призначеною для забезпечення державної і суспільної безпеки, захисту прав і свобод людини й громадянина.

Проте, на наш погляд, це тільки показовий розподіл повноважень за умов реформування внутрішніх військ Російської Федерації. Насправді ж функції внутрішніх військ майже не змінилися, лише трансформувалися в функції військ національної гвардії Російської Федерації, а функції здійснення федерального державного контролю (нагляду) «перейшли» від «міліції охорони» до Федеральної служби військ національної гвардії Російської Федерації.

Надалі розглянемо досвід адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії США.

Національна гвардія США входить до складу резервних компонентів збройних сил і є таким резервом, який формується з військовослужбовців або військових частин Національної гвардії США кожного штату, територій острова Гуам, Віргінських островів і Пуерто-Ріко, а також округу Колумбія і загалом налічує 54 окремі формування. Частини Національної гвардії США перебувають у подвійному підпорядкуванні: держави та федерального уряду [4; 5].

Національна гвардія США – це об'єднаний підрозділ Міністерства оборони США, який складається з резервних компонентів сухопутних військ США та військово-повітряних сил США. Формування Національної гвардії США є в кожному штаті, в окрузі Колумбія та на всіх територіях, що перебувають під контролем США. Ці формування виконують завдання в інтересах штату та федерального уряду. Національна гвардія – це насамперед державна установа, але її частини можуть бути мобілізовані президентом США задля надання допомоги збройним силам країни. Частини Національної гвардії штатів отримують фінансове забезпечення та проходять підготовку переважно за рахунок бюджетних асигнувань федерального бюджету. У кожному штаті є підрозділи військово-повітряних сил та сухопутних військ Національної гвардії. До них належать військові, медичні, авіаційні та інженерно-технічні підрозділи. Губернатор штату виконує функції головнокомандувача військовими силами штату.

Як правило, резервісти Національної гвардії працюють на цивільних посадах і живуть вдома. Щомісячно у вихідні наприкінці тижня вони проходять стройову підготовку, а щороку вони зобов'язані відвідувати двотижневий курс бойової підготовки. Додамо, що губернатор не зобов'язаний заздалегідь повідомляти президента США про проведення навчань Національної гвардії.

Частини Національної гвардії США можуть бути мобілізовані для проходження дійсної служби у формуваннях, підпорядкованих федеральному уряду, задля забезпечення допомоги регулярним збройним силам США у разі війни або надзвичайного стану, які оголошені Конгресом США, президентом або міністром оборони. Також частини національної гвардії США можуть бути активізовані для несення служби у відповідних штатах на випадок оголошення надзвичайного стану губернатором відповідного штату або території або, якщо йдеться про округ Колумбія, командувачем Національної гвардії округу. На відміну від особового складу резерву сухопутних військ США, особовий склад Національної гвардії США не може бути мобілізований в індивідуальному порядку, за винятком випадків добровільного переходу й тимчасового призначення на посаду [6].

Також відповідно до закону штату Національна гвардія США може бути активізована губернаторами для виконання завдань в умовах надзвичайних ситуацій в країні, таких як стихійні лиха та заворушення серед цивільного населення. Отже, можливо зазначити, що Національна гвардія США теж може виконувати правоохоронні функції.

Отже, підкреслимо, що Національна гвардія США входить до складу резервних компонентів збройних сил і є їхнім резервом та безпосередньо не виконує правоохоронні функції. Додамо, що в структурі міністерства оборони був створений і ефективно функціонує досі (в складі штабу армії) спеціальний орган – Директорат щодо боротьби з громадськими заворушеннями. На нього покладають завдання організації взаємодії збройних сил із правоохоронними органами у разі загострення обстановки, коли сил і засобів поліції та інших правоохоронних структур цивільної влади недостатньо й втручання армії залишається єдиним засобом забезпечити законність і порядок в конкретному суб'єкті федерації. Військовослужбовці цього Директорату оцінюють ступінь інтенсивності внутрішнього конфлікту, визначають приблизну необхідність бойової техніки й чисельність особового складу для його ліквідації, здійснюють контроль за їхньою готовністю до участі в операції з ліквідації заворушень.

Спираючись на вищезазначене, можливо стверджувати таке:

1) Надзвичайні події сьогодення все частіше доводять необхідність своєчасного та ефективного реагування сил сектору безпеки й оборони. Беручи до уваги статистику виникнення кризових ситуацій, доречним є досвід службово-бойової діяльності військових формувань із правоохоронними функціями країн із федеративним устроєм. Адміністративно-правове забезпечення за таких умов відіграє особливе значення.

2) На сьогодні 25 країн світу є федераціями. У країнах з федеративним устроєм, що входять до складу Європейського союзу, наразі майже вже не залишилось військових формувань із правоохоронними функціями. Наприклад, в Австрії поліцейська система функціонувала до 2005 року у вигляді жандармерій для більшої частини території країни, а поліція існувала лише у великих містах і міських районах.

3) Федеральна служба військ національної гвардії Російської Федерації є центральним органом управління військами національної гвардії, якій також надані функції здійснення федерального державного контролю (нагляду). Війська національної гвардії є державною організацією, яка призначена для забезпечення державної і суспільної безпеки, захисту прав і свобод людини й громадянина. Проте це лише показовий розподіл повноважень за умов реформування внутрішніх військ Російської Федерації. Насправді ж функції внутрішніх військ Російської Федерації майже не змінилися, а лише трансформувалися в функції військ національної гвардії Російської Федерації, а функції здійснення федерального державного контролю (нагляду) «перейшли» від «міліції охорони» до Федеральної служби військ національної гвардії Російської Федерації.

4) Національна гвардія США входить до складу резервних компонентів збройних сил і є їхнім резервом та безпосередньо не виконує правоохоронні функції. Проте в структурі міністерства оборони був створений і ефективно функціонує досі (в складі штабу армії) спеціальний орган – Директорат щодо боротьби з громадськими заворушеннями. Також Національна гвардія може бути активізована губернаторами для виконання завдань в умовах надзвичайних ситуацій в країні, таких як стихійні лиха та заворушення серед цивільного населення. Отже, можливо зазначити, що Національна гвардія теж може виконувати правоохоронні функції.

5) Напрямки подальших наукових розвідок будуть спрямовані на дослідження адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України.

### Література

1. Указ Президента Российской Федерации от 30.09.2016 № 510 «О Федеральной службе войск национальной гвардии Российской Федерации». URL: [http://www.consultant.ru/document/cons\\_doc\\_LAW\\_205384/ac5e13b3ca8c6ee43c2813373f9b830b46e6b1ed/](http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_205384/ac5e13b3ca8c6ee43c2813373f9b830b46e6b1ed/) (дата звернення від 12.02.2018).

2. Федеральный закон Российской Федерации от 03.07.2016 № 226-ФЗ «О войсках национальной гвардии Российской Федерации». URL: <http://www.rosguard.ru/ru/Documents/article/federalnyj-zakon-ot-03072016--226fz> (дата звернення від 12.02.2018).

3. Указ Президента Российской Федерации от 24 мая 2017 г. № 236 «Положение об оперативном-территориальном объединении войск национальной гвардии Российской Федерации». URL: <http://www.rosguard.ru/ru/Documents/article/ukaz-prezidenta-rossijskoj-federacii-ot-24052017--236> (дата звернення від 12.02.2018).

4. A path with purpose [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національної гвардії США. URL: <http://www.nationalguard.com/careers> (дата звернення від 12.02.2018).

5. Guard FAQs. Офіційний сайт Національної гвардії США. URL: <http://www.nationalguard.com/guard-faqs> (дата звернення від 12.02.2018).

6. FM 100-19: Domestic Support Operations. Польовий статут США «Операції внутрішньої підтримки». URL: [https://www.globalsecurity.org/security/library/policy/army/fm/100-/fm100\\_13.htm](https://www.globalsecurity.org/security/library/policy/army/fm/100-/fm100_13.htm) (дата звернення від 12.02.2018).

### Анотація

**Корнієнко Д. М.** Досвід адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності військових формувань із правоохоронними функціями у країнах із федеративним устроєм. – Стаття.

Стаття присвячена вивченню досвіду адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності військових формувань із правоохоронними функціями у країнах із федеративним устроєм правління для подальшого впровадження в Україні

**Ключові слова:** адміністративно-правове забезпечення, військові формування, службово-бойова діяльність, країни з федеративним устроєм правління.

### Аннотация

**Корниенко Д. Н.** Опыт административно-правового обеспечения служебно-боевой деятельности военных формирований с правоохранительными функциями в странах с федеративным устройством. – Статья.

Статья посвящена изучению опыта административно-правового обеспечения служебно-боевой деятельности военных формирований с правоохранительными функциями в странах с унитарным устройством для дальнейшего внедрения в Украине

**Ключевые слова:** административно-правовое обеспечение, воинские формирования, служебно-боевая деятельность, страны с федеративным устройством управления.

### Summary

**Korniienko D. M.** Experience of administrative and legal support of service and combat activity of military formations with law-enforcement functions in countries with federal structure of government. – Article.

It has been determined the experience of administrative and legal support of combat military activities of forces with law enforcement functions in countries with federal structure of government for further implementation in Ukraine.

**Key words:** administrative and legal support, military formations, service and combat activity, countries with federal structure of government.